

Danmarks — specielt Landbrugets — Gæld til Udlandet.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 17. Marts 1915 af Kreditforeningsdirektør *M. P. Blem.*

Samfundet bør, lige saavel som en Privatmand, have Rede paa, hvad det ejer, og hvad det skylder, eller med andre Ord have Oversigt over sin Status; men det er ikke tilstrækkeligt blot at kende sin Status, man maa ogsaa vide, hvorledes de enkelte Grene af Bedriften stiller sig. Og naar jeg har følt Lyst til at anstille en Under-søgelse af en bestemt Post indenfor vort Samfunds Regnskab, vil det sikkert ikke findes unaturligt, at jeg har valgt Spørgsmaalet om Danmarks — særlig dets Landbrugs — Gæld til Udlandet. — Jeg har navnlig følt mig tilskyndet dertil ved et Spørgsmaal, som ikke saa sjældent bliver stillet til mig, især siden Udbrudet af den nu herskende, frygtelige Krig, det nemlig: Tør vi under de nuværende Forhold købe Kreditforeningsobligationer, eller risikerer vi ikke Tab paa dem, vi allerede ejer? Der tales jo nemlig saa tidt om, at Udlandet og navnlig Tyskland har opkøbt saa mange danske Kreditforeningsobligationer, og hvis det er Tilfældet, kan det saa ikke tænkes, at Tyskerne — om Krigen skulde vare længe, og de af den Grund kommer til at trænge til Penge — vilde kaste deres danske Værdipapirer, særlig vore letsælgelige Kreditforeningsobligationer, paa vort Marked og derved bevirke en Nedgang i Kursen til Skade for vort Pengemarked? —

Forskellige Beregninger.

Ja, det er rigtigt nok! Man har tidt set offentlige Udtalelser om, at vore Kreditforeningsobligationer i massevis gik til Udlandet, og der er anført de mest forskellige Tal for, hvor store Beløb af dem, der cirkulerer i de andre Lande. Jeg skal tillade mig at citere enkelte af disse. — I »Danmarks Statistik« af *Jens Warming* (Udgave 1913, Side 454) hedder det f. Eks., at ifølge de forskellige Kreditforeningers Regnskaber i 1911—12 var den samlede Restgæld 1645 Mill. Kr. Deraf faldt 800 à 900 Mill. Kr. paa Landdistrikterne, men paa egentlige Landejendomme paa over $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn næppe mere end 700 Mill. Kr. Og der tilføjes: »Kreditforeningsobligationer købes ogsaa i høj Grad af udenlandske, navnlig tyske, Kapitalister; i 1912 var der saaledes for 300 à 400 Mill. Kr. Kreditforeningsobligationer o. l. i Udlandet.«

Man ser her angivet et ret variabelt Tal og faar endda ingen Oplysning om, hvor stort et Beløb, der gaar paa de to smaa Bogstaver »o. l.«.

Den 18. Oktober 1912 holdt Finansminister *Neergaard* en Tale i Folketinget (Folketingstidende Sp. 440—41), hvori han gav Oplysning om Kreditforenings- og andre Obligationer og Aktier i danske Selskaber, der var paa udenlandske Hænder. Han opstillede her følgende Skala:

I 1907 udgjorde disse.....	288 Mill. Kr.,		
i 1910 — —	385 — —	og	
i 1912 — —	411 — —		

»Store nordiske Telegrafelskab«s var ikke medregnet heri, da det i en ganske overvejende Grad baade ejes af Udlændinge og dets Kapitalgenstande er beliggende i Udlandet; derimod er »Østasiatisk Kompagni« medtaget i de ovennævnte Tal. Hvilke andre Aktieselskaber, der er indbefattet i denne Beregning, nævnede Taleren ikke; kun udtalte han, at Skibenes og de faste Ejendommers Prioriteter til Udlandet var holdt udenfor og beregnet for sig.

Men heller ikke her faar man specificeret Kreditforeningernes Gæld til Udlandet.

Af andre Angivelser skal jeg anføre, at Sagfører *Bertelsen*, Høng, i Bladet »Tiden« (Nr. 43, 1914) skrev, » . . . at det gamle Venstres forældede Reformprogram i Jordspørgsmaalet har gjort vort Land til Verdens mest forgældede og ført vort Landbrug ud i et økonomisk Uføre, som aftvinger hvert Kirkesogn ca. 40,000 Kr.s Rentebyrde aarligt, væsentlig til udenlandske Kreditorer«.

Fremdeles skriver Folketingsmand, Dr. phil. *C. N. Starcke* i sin Bog »Jordskyld«, der udkom i December 1914 (Side 169): »Af vor Prioritetsgæld, som indbefattet Arvefæsteafgifter o. desl. i 1909 udgjorde 3293 Mill. Kr., var kun 450 Mill. Kr. i Kreditforeningsobligationer og Hypoteker paa udenlandsk Haand.«

Og endelig anslaaes i en Pjece, der ligeledes udkom i December 1914: »Vore Kreditforeninger i Krig og Fred« af Sagfører *Sejr Brikso*, de i Udlandet cirkulerende danske Kreditforeningsobligationer til ca. 66 pCt. af samtlige vore cirkulerende Obligationer. Han skriver (Side 38): »Ved disse Foranstaltninger (d.v.s. Indførelsen af danske Kreditforeningsobligationer paa udenlandske Børser) er det efterhaanden lykkedes at pantsætte dansk Jord til udenlandsk Kapital i stor Stil. Af de i Omløb værende ca. halvanden Milliard danske Kreditforeningsobligationer regnes den ene Milliard at være paa udenlandske Hænder.« Og videre: »Og endelig oprettede man i 1906 »Hypotekbanken«, der under Statens Auspicier sætter Eksporten i System og nu har solgt henved 50 Mill. Kr. Kreditforeningsobligationer.« Og han fortsætter: »Der er imidlertid mange, der er betænkelige ved denne Pantsætning af Danmark til Udlandet som i salig Christoffer den andens Dage.«

*Vor udenlandske Gæld efter Kreditforeningernes
egne Beregninger.*

For at faa rigtig Besked paa, hvordan det hænger sammen med disse højst uensartede Angivelser af vore Kreditforeningers Gæld til Udlandet, har jeg anmodet alle vore forskellige Kreditforeningers Direktioner om hver især at meddele mig, hvor stort et Beløb af den af dem ledede Kreditforenings cirkulerende Kasseobligationer de paaregnede, der var paa udenlandske Hænder. Og med største Imødekommenhed har jeg modtaget Svar fra dem alle.

Af disse Svar fremgaar det, at Landets 12 Kreditforeninger samt »Kreditkassen for Husejere i Kjøbenhavn« og Kommunekreditforeningen tilsammen har for 1802,712 Mill. Kr. cirkulerende Kasseobligationer; vore 9 Hypotekforeninger har 119,240 Mill. Kr. og Landmandsbankens Hypotekafdeling 19,848 Mill. Kr., ialt ca. 1942 Mill. Kr. Heraf er højst 249 Mill. Kr. eller ca. 13 pCt. solgte til Udlandet! —

Endvidere har Kongeriget Danmarks Hypotekbank opkøbt 33,297 Mill. Kr. af vore Kreditforeningsobligationer for Penge, som nævnte Hypotekbank har laant i Paris; men disse Obligationer cirkulerer ikke i Udlandet. Medregner man imidlertid disse, bliver vore Kreditforeningers Gæld — direkte og indirekte — til Udlandet ca. 283 Mill. Kr. eller 14,6 pCt. af samtlige cirkulerende Kasseobligationer. Heraf falder ca. 216 Mill. Kr. af de 249 Mill. Kr. og 17 Mill. Kr. af Hypotekbankens 33,3 Mill. Kr. — ialt 233 Mill. Kr. af 283 Mill. Kr. — paa Landdistrikterne. Rentebyrden heraf bliver med en Gennemsnitsrente af 4 pCt. = 9,400,000 Kr. aarlig eller — da vi har 1740 Kirkesogne — ca. 5400 Kr. for hvert Kirkesogn i Danmark!

Vort Landbrugs Gæld til Udlandet er jo nemlig saa godt som udelukkende gaaet igennem Kreditforeningerne samt Landmandsbankens Hypotekafdeling. Fremmede

Livsforsikringsselskabers Udlaan i Danmark mod Prioriteter i faste Ejendomme er kun ca. 4 Mill. Kr., hvoraf intet i egentlige Landejendomme.

Jeg har her udarbejdet en Tabel med Angivelse af de enkelte Kreditforeningers og Hypotekforeningers Pant, Gældens Hovedstol, Restgæld, Reservefond, Kasseobligationer solgte til Hypotekbanken og Kasseobligationer solgte til Udlandet.

Uddrag af Kredit- og Hypotekforeningernes Status i 1914.

Efter disse Foreningers sidste Aarsregnskaber, alle daterede den 31. Marts 1914 undtagen den vest- og sønderjyske samt Københavns Kreditforening og Landmandsbankens Hypotekafdeling, som er daterede den 31. December 1913.

Navne i Rækkefølge efter Alder samt Datum for Statuternes Stadfæstelse	Laanenes Tal	Panteobligationernes Hovedstol Kr.	Panteobligationernes samlede Restbeløb Kr.	Reservefondenes samlede Beløb Kr.	Kasseobligationer, solgte til Hypotekbanken Kr.	Kasseobligationer solgte til Udlandet Mill.Kr.
Kreditforeningen af jyd- ske Landejendomsbe- siddere, ¹ / ₁₂ 1851 ...	44,208	426,482,100	402,956,000	17,414,454	8,459,300	90 å 100,00
Ostifternes Kreditfor- ening, ⁹ / ₁₂ 1851	40,130	532,108,700	481,386,545	15,784,385	6,692,400	9,28
Kreditforen. af Købstad- grundejere i Jylland, ¹⁰ / ₁₁ 1852	21	87,600	15,474	344	—	0,00
Kreditforen. af Grund- ejere i Fyns Stift, ²⁰ / ₃ 1860	6,546	48,591,300	44,984,786	1,260,849	419,000	0,20
Den vest- og sønder- jydske Kreditforen., ¹³ / ₁₂ 1860	17,859	156,313,700	145,999,209	8,125,061	1,057,000	8,00
Kreditkassen for Land- ejendomme i Østif- terne, ¹² / ₆ 1866	12,302	150,450,800	141,006,891	3,796,852	68,000	0,20
Ny jydsk Købstad- kreditforen., ⁸ / ₃ 1871	12,218	121,823,500	114,080,674	6,487,833	3,164,500	0,15
Kreditforen. af Ejere af mindre Ejendomme paa Landet i Østif- terne, ²⁰ / ₇ 1880	29,174	44,123,330	39,417,105	1,943,915	—	21,0
Overføres...	162,458	1479,981,030	1369,846,684	54,813,693	19,860,200	138,83

Navne i Rækkefølge efter Alder samt Da- tum for Statuternes Stadfæstelse	Laane- nes Tal	Panteobliga- tionernes Hovedstol	Panteobliga- tionernes samlede Restbeløb	Reserve- fondenes samlede Beløb	Kasseobli- gationer, solgte til Hypotek- banken	Kasseobli- gationer, solgte til Lan- det
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Mill. Kr.
Overført . . .	162,458	1479,981,030	1369,846,684	54,813,693	19,860,200	138,8:
Kreditforen. af Ejere af mindre Ejendomme paa Landet i Jylland, ⁹ / ₈ 1880	77,316	137,764,300	125,291,804	5,579,270	—	81,13
Kreditforen. af Grund- ejere i Kbhvn. og Om- egn, ¹⁹ / ₅ 1882	2,896	156,570,400	146,173,790	6,859,907	5,558,600	23,00
Kreditforen. af Grund- ejere paa Landet i Jyl- land, ²⁹ / ₇ 1893	5,664	34,635,200	32,047,792	1,594,603	2,312,700	0,00
Kreditforen. for indu- strielle Ejendomme, ²⁹ / ₄ 1898	583	9,225,900	8,832,354	884,511	—	0,04
Kreditkassen for Hus- ejere i København, Fundats ¹ / ₃ 1797 . . .	1,752	105,275,287	98,246,800	6,403,449	5,126,600	1,50
Landmandsbankens Hypotekafdeling, Lov af ²⁵ / ₃ 1872	1,455	42,180,000	19,848,218	1,128,186	—	†1,0
	252,124	1965,632,117	1800,287,442	77,263,619	32,858,100	248,60

Uddrag af Hypotekforeningernes Status 1913—14;

disse Foreninger udsteder ogsaa Kasseobligationer, som Regel mod sekundære Prioriteter.

	Antal Laan	Hovedstols- Laan	Panteobliga- tionernes samlede Restbeløb	Reserve- fond	Solgt til Hypotek- banken	Solgt til Ud- landet
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
De 6 forskellige Hypo- tekeforeninger for By- ejendomme	13,259	106,102,900	98,054,312	4,040,054	—	0.00
De 3 forskellige Hypo- tekeforeninger f. Land- ejendomme	12,863	22,756,500	21,287,223	1,107,277	—	0.00
	26,122	128,859,400	119,341,535	5,147,331	—	0.00

Samtlige ovennævnte Pengeinstitutters Laan mod primære eller sekundære Prioriteter i faste Ejendomme har tilsammen 278,246 Laan

Panteobligationernes Hovedstol er.....	2,094,491,517	Kr.
Panteobligationernes Restbeløb.....	1,919,628,977	—
Disse Pengeinstitutters samlede Reservefond	82,410,950	—
Kasseobligationer, solgt til Kongeriget Danmarks Hypotekbank	32,858,100	—
Kasseobligationer, solgt til Udlandet.....	ca. 248,600,000	—
Af disse 248,6 Mill. Kr. er solgt:		
til Tyskland.....	for ca. 213	Mill. Kr.
— England	— - 25	— —
— Norge	— - 6	— —
— Sverrig	— - 0,6	— —
— andre Lande	— - 4,0	— —
<u>Tilsammen... for ca. 248,6 Mill. Kr</u>		

Endvidere har Kreditforeningen for Kommuner i Danmark udstedt 705 Laan (Regnskab af ³¹/₁₂ 1913), med Hovedstol 25,610,400 Kr., Restgæld 22,273,409 Kr. og Reservefond 210,206 Kr. Af disse Obligationer er solgt til Hypotekbanken for 439.000 Kr. og til Udlandet for 500,000 Kr.

Denne Forenings Udlaan saavelsom Landmandsbankens Hypotekafdelings Kommune-Udlaan vil jeg henføre under Kommunernes Gæld tilsidst.

Foranstaaende Oversigt er bygget paa Kreditforeningernes og Hypotekforeningernes Regnskaber samt deres Beregninger over, hvad der er i Udlandet, og den stemmer med de Indberetninger fra Bankerne og Veksellerere til Statistisk Departement i 1912; naar man fradrager ca. 151 Mill. Kr., der, efter de Oplysninger, jeg ad privat Vej har indhentet, falder paa danske Aktieselskaber, saa stemmer disse fra forskellige Sider anførte Beregninger saa godt med hinanden — idet Bankerne opgiver 260 Mill. Kr. og Kreditforeningerne 249 Mill. Kr. solgte til Udlandet —, at Forskellen kun er ca. 4 pCt.; og siden 1912, da Stempel-skatten i Tyskland forhøjedes fra 1 til 2 pCt., er der ikke solgt nævneværdige Beløb til Tyskland; der er tværtimod kommet en Del tilbage igen. — Det er ganske vist ikke saa nemt nøjagtigt at udregne, hvor store Beløb der findes

i Udlandet, men det kan dog gøres paa Grundlag af Rentebetalingen til Udlandet og Bøgerne for noterede Kasseobligationer.

Østifternes Kreditforenings Obligationssalg til Tyskland.

Til 11. Juni Termin 1905 aabnede Østifternes Kreditforening en ny Serie — den 9. — med dansk, tysk og fransk Tekst paa Kasseobligationerne, og først nu begyndte det egentlige Salg til Tyskland. — Indtil da var der af de ældre Serier kun noteret ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. cirkulerende Kasseobligationer i Tyskland. Men nu afsluttedes en Kontrakt gennem Handelsbanken med Dresdner Bank om Notering af den 9. Series Kasseobligationer paa tyske Børser og om Udbetaling af Renter og udtrukne Kasseobligationer gennem nævnte Bank med Filialer. Disse Kasseobligationers Normalkurs er udregnet til: 100 Rm. = 88,889 Kr., men Udbetaling i tysk Mønt ved Dresdner Bank skal beregnes efter »a vista« Kursen paa Københavns Børs for Rm. 4 Dage før Forfaldsdagen.

Efter vore Beregninger har Østifternes Kreditforening for ca. 7 Mill. Kr. Kasseobligationer i Tyskland. Men naar a vista Kursen paa Rm. har været særlig høj paa Københavns Børs, som f. Eks. i December Termin 1907, da den var 89,50, og der kunde tjenes 68 Øre pr. 100 Kr. ved at sende Kupons herfra til Indløsning med tysk Mønt i Tyskland, saa er der indsendt Kupons svarende til over 9 Mill. Kr.; eller i Juni Termin 1913, da der kunde tjenes 41 Øre pr. 100 Kr., blev der indløst Kupons for ca. 7 Mill. Kr. af 9. Serie. Men i 1911 og 12, da a vista Kursen var 88,95 (Normalkursen er 88,889), indløstes kun Kupons svarende til 5,9 Mill. Kr. — Af 10. Serie, hvis Kasseobligationer ikke er noterede paa tyske Børser, synes der ikke at være solgt nævneværdige

Beløb, skønt 10. Series Kupons og Kasseobligationer og-saa kan indløses af Dresdner Bank i tysk Mønt.

Vi kan altsaa kun konstatere, at der er ca. 6,4 Mill. Kr. af vore Kasseobligationer i Tyskland — hvilket jeg vil afrunde opad til 7 Mill. Kr. Men saa er der godt 2 Mill. Kr. i Norge og Sverige og nogle mindre Beløb, ialt ca. 200,000 Kr., i andre Lande.

Som det kan ses af førnævnte Oversigt, er det navnlig de tvende Husmandskreditforeninger, der har eksporteret deres statsgaranterede Kasseobligationer til Udlandet, nemlig 102,13 Mill. Kr. af 164,6 Mill. Kr. eller ca. 62 pCt.; deraf er solgt til England 24 Mill. Kr. og til Tyskland 78 Mill. Kr. Endvidere har Kreditforeningen af jyske Landejendomsbesiddere, som allerede i 1880 fik sine Obligationer noterede paa Hamborgs Børs og i 1895 paa Berlins Børs, solgt 90—100 Mill. Kr. af deres 403 Mill. Kr. til Udlandet. — Af de jyske Kreditforeningers samlede Obligationsbeløb, ca. 820,5 Mill. Kr., er der til Udlandet solgt 180 à 190 Mill. Kr., medens der af Kreditforeningerne i København og paa Øerne (Fyen) med en Restgæld paa ca. 980 Mill. Kr. kun er solgt 58 Mill. Kr. — foruden hvad der er solgt til Hypotekbanken, hvilket andrager 17,866 Mill. Kr. for Øerne og 14,993 Mill. Kr. for Jylland.

Prioritetsgælden i Danmark 1. Juli 1909.

Herom har Statistisk Departement givet en Oversigt, dels i Tabelværk (5. R. Litr. E Nr. 9) og uddragsvis i Statistisk Aarbog 1914. Deraf fremgaar følgende Tal:

Hele Landets samlede Panteværdi	6.939,1	Mill. Kr.
Pantegælden ialt (incl. Arvefesteafgift).....	3.292,7	— —
1) Deraf var:		
Københavns Panteværdi.....	1.726,8	— —
Købstædernes —	1.039,2	— —
Tilsammen Panteværdi.....	2.766,0	Mill. Kr.

Københavns Gæld	1.005,0	Mill. Kr.	
Købstædernes —	509,7	—	—
Tilsammen Gæld.....		1.514,7	Mill. Kr.
2) Landdistrikternes Panteværdi (af 169,469 Ejendomme)			
	3.309,862	Mill. Kr.	
Landdistrikternes Gæld (paa 363,082 Td. Hartkorn)	1.417,006	—	—
Panteværdien for faste Ejendomme	2.621,150	—	—
— - Besætning og Inventar.....	688,706	—	—
Arvefæsteafgifterne er opført med.....	59,000	—	—
baade som Værdi og som Gæld, kapitaliseret med Faktor 25.			
Under Landdistrikternes Ejendomme uden Hartkorn findes endvidere: Skove, Stats- og kommunale samt industrielle Ejendomme, Landbrug med under 1 Td. Hartkorn, Havebrug, ubebyggede Lodder, Behoelses- og andre Ejendomme til Værdi			
	827,423	—	—
hvoraf Besætning og Inventar	70,454	—	—
Gælden paa disse Ejendomme andrager	358,627	—	—

Salgsværdi og Skyldværdi.

Altsaa er de egentlige Landejendommers Skyldværdi 2621,156 Mill. Kr. eller 7220 Kr. pr. Td. Hartkorn af 363,082 Tdr. (der er ialt 376,000 Tdr. Hartkorn). Besættningernes og Inventarets Værdi er 688,706 Mill. Kr. eller 1897 Kr. pr. Td. Hartkorn. Tilsammen 9117 Kr.s Værdi pr. Td. Hartkorn efter Skyldværdi. Men efter Salgspriserne var, ifølge Danmarks Statistik for 1909, 1 Td. Gaardhartkorn solgt for 6588 Kr., Besætning og Inventar for 1962 Kr., eller tilsammen for 8550 Kr.

Skyldværdien er altsaa i 1909 567 Kr. højere pr. Td. Hartkorn end Salgsværdien, og den største Forskel ligger hos fast Ejendom (Jord og Bygninger) med 632 Kr. højere Værdi, medens Besætning og Inventar er 65 Kr. lavere i Værdi. Hvis man nu udligner Husmandshartkornets Merværdi pr. Td. af dettes 36,000 Tdr. fra $\frac{1}{4}$ til 1 Td. paa det samlede Hartkorn, saa reduceres Merværdien fra 632 til 272 Kr. pr. Td. Hartkorn, og Besættings og

Inventars Værdi forhøjes fra 65 til 111 Kr. Altsaa reduceres Forskellen til 161 Kr. højere Skyldværdi pr. Td. Hartkorn end Salgsværdi. Disse Tal beviser egentlig, at Skyldværdien i 1909 gennemgaaende var lidt højere (ca. 2 pCt.) end Salgsværdien for danske Landejendomme!

Ved Sammenligning i Østifternes Kreditforening mellem Salgsværdi og Skyldværdi for Landejendomme, ved hvilken vi har lagt 25 pCt. til den faste Ejendoms Skyldværdi for Besætning og Inventar, har vi belaaet Landejendomme efter Skyldværdi med 58,3 pCt. og efter Købesummernes Gennemsnitstal for 1909—13 med 58,4 pCt.; men da Købesummerne i disse Aar steg, er jo Gennemsnittet af disse noget højere end i 1909.

Værdiforskydning i Beregningen fra 1912 til 1913.

Ifølge Statistiske Aarbøger var Prisen paa Landejendomme pr. Td. Hartkorn, fra og med 1 Td. og derover:

	Pris uden Besætning og Inventar	Pris for Besætning og Inventar	Pris tilsammen
1909	6.588 Kr.	1.962 Kr.	8.550 Kr.
1910	6.578 —	2.075 —	8.653 —
1911	6.858 —	2.133 —	8.991 —
1912	7.195 —	2.531 —	9.716 —
1913	8.312 —	2.066 —	10.378 —

Men at Ejendomspriserne fra 1912 til 1913 paa fast Ejendom (Jord og Bygninger) er gaaet op med 15,7 pCt., medens Løsøre (Besætning og Inventar) er gaaet ned med 22 pCt., trænger jo til en Forklaring. Og den finder man i »Statistiske Efterretninger« af 4. December 1914, Side 92. Det er Stempeloven af 1911, der er Skyld heri.

Før 1913 indeholdt Skøderne paa Landejendomme altid en Sondring mellem Købesummen for fast Ejendom og for Løsøre for Stempelberegningens Skyld; men siden denne Lovs Ikrafttræden 1913, da Stempelafgiften for fast Ejendom betales med 1 pCt. af Ejendomsskyldværdien for fast Ejendom, plejer man ikke at udregne, hvad Løsørets Værdi andrager. Statistisk Departement har

imidlertid, siden denne Lov traadte i Kraft, indhentet »en skønsmæssig Erklæring fra Vurderingsraadet i den Skyldkreds, hvori Ejendommen er beliggende, angaaende Værdien af det i Handelen medfulgte Løsøre«. Om denne nye Beregningsmaade er bedre end den gamle, faar staa hen; kun vil jeg bemærke, at Pengeinstitutterne er mere tilfreds med, at Værdien for fast Ejendom er højere og for Løsøre lavere end før beregnet, thi det forhøjer jo Pantesikkerheden.

Da denne Gældsstatistik stammer fra 1909, er der jo sket en betydelig Forandring siden den Tid. Værdien er gaaet op med 1828 Kr. pr. Td. Hartkorn for Gaardhartkornet og 2110 Kr. for Husmandshartkornet, hvilket svarer til et Beløb af 677 Mill. Kr. eller 21,5 pCt. for Landbruget. Men Landbrugets Gæld blot til Kreditforeninger og Hypotekforeninger er samtidig steget med ca. 303,7 Mill. Kr. eller gaaet op fra 808,8 Mill. Kr. til 1112,5 Mill. Kr. Alene paa disse Pengeinstituter falder Gældsbyrden med 83 Kr. pr. Td. Hartkorn eller ca. 36,3 pCt., og det er jo 45 pCt. eller omtrent Halvdelen af Værdistigningen. Jeg antager dog, at ca. 20 pCt. deraf er Ombytning af ældre Gæld = ca. 60 Mill. Kr., saa det Beløb kan maaske veje noget op med de andre Pengeinstituters Laan i Landejendomme paa den Tid. —

Jordværdi, Bygnings- samt Besætnings- og Inventars Værdi.

I Statistisk Aarvog for 1914 findes en interessant Oversigt over »Vurdering til Ejendomsskyld pr. 1. Juli 1909 af Landejendomme i Landdistrikterne«.

Heraf fremgaar det, at der er vurderet:

Ejendomme ialt	178.561	Stkr.
med Hartkorn	356.064	Tdr.
og Areal	5.930.597	Td. L.
Værdien for Jord og Bygninger var	2.501.462.000	Kr.
deraf var Bygningernes Assurancesum	1.377.474.000	Kr.
Besætningernes og Inventarets Værdi	688.706.000	Kr.

Paa Grundlag af disse Tal vil Jordens Værdi saavel som Bygningernes Assuranceværdi

tilsammen andrage.....	422	Kr. pr. Td. L.
Jordens Værdi alene andrager	190	— —
Bygningernes Assuranceværdi	232	— —
Besætningernes og Inventarets Værdi	116	— —
Tilsammen Værdi....	538	Kr. pr. Td. L.

Der er jo ingen Tvivl om, at Bygningernes Assurancesum er meget høj, men alligevel — Jordværdien bliver den mindste i Forhold til Bygningernes, Besætningernes og Inventarets Værdi, navnlig for de mindre Landejendomme.

I et Foredrag, som jeg i Fjor holdt her i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab om »Landejendomspriser og Kreditforeningslaan«, fremførte jeg som Eksempel, at vi i Østifternes Kreditforening i 1913 havde givet Laan i 65 Nybyggerejendomme i Bornholms, Præstø, Sorø og Maribo Amter. Jorden var i de fleste Tilfælde købt af Udstykningsforeningerne til en billig Pris. Derefter var der opført nye Bygninger og anskaffet Besætning og Inventar. Jordens Pris andrager her gennemsnitlig ca. 40 pCt., Bygningernes Værdi ca. 44 pCt. og Besætningernes og Inventarets Værdi ca. 16 pCt. Gennemsnitsprisen kom paa 16,100 Kr. pr. Td. Hartkorn, og disse Ejendommers Jordareal var paa ca. $10\frac{1}{4}$ Td. Land gennemsnitlig hver.

Da vore Husmandsbrug paa $\frac{1}{4}$ —1 Td. Hartkorn ifølge Statistisk Aarvog i Aaret 1913 kom paa gennemsnitlig 15,902 Kr. pr. Td. Hartkorn, saa stemmer Priserne paa de nævnte 65 Nybyggerejendomme jo med Salgspriserne paa lignende Ejendomme i Danmark. —

Danmarks Nationalformue.

- 1) I Danmarks Statistik, 4. Bind, anslaa Falbe Hansen i Midten af Halvfjerdserne Nationalformuen til 5 Milliarder Kr.
- 2) I Skattekommissionens Beretning af 28. Marts 1900 anslaa Nationalformuen til..... 7 à $7\frac{1}{4}$ — . —

- 3) I 1908 har Finansminister Charles Bruun paa Grundlag af Beregning fra Statistisk Departement i en Tale i Folketinget anslaaet Nationalformuen til 10 Milliarder Kr.
- 4) I 1913 anslaar Finansminister Neergaard Nationalformuen til..... 12 — —

Men at Nationalformuen paa ca. 40 Aar er stegen fra 5 til 12 Milliarder Kroner eller ca. 175 Millioner om Aaret, det er jo en saa kolossal Fremgang, at man vanskelig kan fatte denne Beregning. Og selv om man nu ogsaa trækker den ene Milliard fra som Gæld til Udlandet m. m., saa bliver det endda 4000 Kr. pr. Individ eller 20,000 Kr. pr. Familie i Landet.

Men Nationalformuen omfatter jo alle Værdier, baade Flaaden og Fæstningen, militære og civile Værdier, af hvad Art og Navn nævnes kan, og Værdier, som kan svinge op og ned; men et Fingerpeg i Retning af den store Fremgang i Nationalvelstand i den sidste Menneskealder er disse Beregninger nu alligevel; Fremgangen er jo ca. 140 pCt.

Nationalindtægterne i Danmark.

Ifølge Danmarks Statistik, 4. Bind, og Statistiske Aarbøger er Indkomstskatterne i Aarene 1864—1914-15 for Skatteydere med en Indtægt af 800 Kr. og derover aarlig beregnede saaledes:

Gennemsnitlig:

I Aarene	Antal Skatteydere	pCt. af Befolkningen	Skatteydernes samlede Indkomst	Indtægt pr. Skatteyder	Indtægt pr. Individ af Befolkningen
1864.....	87,047	5,3 pCt.	160 Mill. Kr.	1956 Kr.	104 Kr.
1867.....	102,134	5,9 —	212 — —	2080 —	122 —
1870.....	111,422	6,2 —	222 — —	1972 —	124 —
1904/05..	306,937	12,3 —	664 — —	2164 —	266 —
1914/15..	430,014	15,6 —	910 — —	2116 —	330 —

Dersom man nu blot vil drage en Sammenligning fra 1870 til 1904—05 — Befolkningens Tilvækst ibereg-

net —, ser man en Stigning med ca. 176 pCt. af Skatteydernes Tal og ca. 200 pCt. af Skatteydernes Indkomster eller en Opgang fra 222 til 664 Mill. Kr. Og i de sidste 10 Aar stiger Skatteydernes Tal yderligere med 40 pCt.

Skatteydernes Indtægt er stegen fra 664 til 910 Mill. Kr. eller ca. 37 pCt. Ialt en Opgang fra 104 Kr. til 330 Kr. pr. Individ eller ca. 217 pCt. siden 1864.

Nationaludgifterne.

Desværre kan jeg ikke beregne disse ad statistisk Vej. Men der er næppe Tvivl om, at de ret godt har fulgt Skridt med de stigende Indtægter: Arbejdsløn, Skatter, Afgifter, Renter, Udgifter til Bolig, Føde og Klæder har jo været i uafbrudt Stigning. Samfundets Lefevod er sat op. Pengenes Værdi er sunket.

Skattnes Stigning kan ses af følgende Tabel: ved en Sammenligning med 1874 og 1911—12.

	Stats- skatterne	Kommune- skatterne	Tilsammen	pr. In- divid	pr. Familie
1874	38,4 Mill. Kr.	16,4 Mill. Kr.	54,8 Mill. Kr.	29 Kr.	140 Kr.
1911/12 . .	95 — —	56 — —	151 — —	55 —	275 —

Førøgelsen er ca. 100 pCt. pr. Individ.

Og Skatterne er jo stegne yderligere siden 1911—12.

Sammenligner man vore Skatter med andre Landes, kan disse ses af følgende Tabel, der er hentet fra »Danmarks Statistik« af *Jens Warming* 1912 (Side 599):

1911	Statsskat Mill. Kr.	Kommuneskat Mill. Kr.	Tilsammen Mill. Kr.	Kr. pr. Individ	% af Natio- nalindtægt
Danmark . .	95	56	151	54	13
Norge	66	50	116	48	14
Sverige . . .	179	125	304	55	—
Finland . . .	51	23	74	25	15
Tyskland . .	2556	928	3484	54	11
Bretland . .	2759	1362	4121	91	11
Frankrig . .	2466	684	3150	78	18
Holland . . .	227	75	302	50	—

Hvad Arbejdslønnens Stigning angaar, saa har vi en
Oversigt over Daglejernes Løn paa Landet indtil 1905.

Faste Daglejeres Løn, iberegnet Kosten, var:

I 1871.....	349	Kr. om Aaret
- 1905.....	593	— — —

Siden 1905 har vi ingen saadan Opgørelse.

Nationalgælden til Udlandet.

Ifølge Skattekommissionens Beretning 1910; efter Finansminister *Neergaards* Tale i Folketinget 1912, og efter mine Beregninger 1915 opgøres Gælden til Udlandet saaledes:

	1872 Mill. Kr.	1891 Mill. Kr.	1900 Mill. Kr.	1907 Mill. Kr.	1910 Mill. Kr.	1912 Mill. Kr.	1915 Mill. Kr.
Udenlandske Værdipapirer i dansk Eje	161	114	92	121	120	134	180
Danske Værdipapirer i udenlandsk Eje.....	30	106	305	708	967	1011	928
	+131	+ 8	÷213	÷587	÷843	÷877	÷748

Statsgælden til Udlandet.

Af danske Statsgældsobligationer paa udenlandske Hænder var

i 1907.....	200	Mill. Kr.
- 1910.....	280	— —
- 1912.....	295	— —
- 1915.....	273	— —

Der er altsaa siden 1912 afdraget eller indkøbt paa danske Hænder ialt for + 22 Mill. Kr.

Selvfølgelig er den samlede danske Statsgæld ca. 20 Mill. Kr. større nu end i 1912, og den bliver efterhaanden større, naar de bevilgede Statslaan forbruges, men her tales jo kun om den i Udlandet værende Statsgæld. Til sammen var den danske Statsgæld d. 24. Februar 1915: 3 7 6,8 5 4 Mill. Kr.

Hypotekbankens Gæld var:

i 1907	20 Mill. Kr.		
- 1910	40	—	—
- 1912	39	—	—
- 1915	50	—	—

Altsaa har den laant siden 1912 ÷ 11 Mill. Kr.

Kommunernes Gæld til Udlandet var:

i 1907	80 Mill. Kr.		
- 1910	168	—	—
- 1912	181	—	—

Men hertil maa lægges Landmandsbankens til Udlandet solgte Hypotekafdelings Kommuneobligationer, som udgør 16 Mill. Kr., og som har været henført under Kreditforeningsobligationer og Aktier.

Altsaa i 1912	197 Mill. Kr. og		
- 1915	193	—	—

Der er siden 1912 afdraget paa Kommunernes Gæld c a. 4 Mill. Kr.

Kreditforeningernes og de danske Aktieselskabers Værdipapirer i Udlandet m. m. var:

(Heri er ikke medregnet »Store Nordiske Telegraf-selskab«s Aktier, der heller ikke er medtagne i Skattekommissionens Beretning 1910, fordi dette Selskabs Kapitalgenstande ifølge Neergaards Tale »i en ganske overvejende Grad baade ejes af Udlændinge og er beliggende i Udlandet«).

i 1907	288 Mill. Kr.		
- 1910	385	—	—
- 1912	411	—	—
- 1915	329	—	—

Af disse antages de 151 Mill. Kr. at henhøre under Aktieselskabers og de 260 Mill. Kr. under Kreditforeningers og Hypotekforeningers Konto. De 151 Mill. Kr. synes for højt beregnede, men herunder er Landmandsbankens Hypotekafdelingsobligationer, ialt 16 Mill. Kr., dens Kommuneobligationer inkluderede — saa her maa dette Beløb regnes fra. Altsaa: $151 \div 16 = 135$ Mill. Kr. Men

nu, i 1915, mener man, at Aktieselskabernes Værdipapirer kun udgør ca. 75 à 80 Mill. Kr. og Kreditforeningsobligationerne 249 Mill. Kr. Tilsammen: 329 Mill. Kr. Avance: + 66 Mill. Kr.

Udenlandske Penge som Prioriteter i faste Ejendomme og Skibe var:

i 1907	15 à 20	Mill. Kr.	
- 1910	15 à 20	— —	
- 1912 15	— —	
- 1915 13	— —	Avance + 2 Mill. Kr.

Der er i de sidste Par Aar afdraget ca. 2 Mill. Kr. herpaa.

Bankernes Veksel- samt Rembourskredit og lignende Institutioners og Firmaers løse Gæld var:

i 1907	100	Mill. Kr.
- 1910	70	— —
- 1912	70	— —

Andre mener, at disse Beløb var langt højere i 1907, i 1912—13 endog ca. 140 Mill. Kr., men er nu igen gaaet langt ned under 70 Mill. Kr., men hertil kommer de fra andre Lande i vore Hovedbanker indestaaende Beløb som Indlaan eller paa Konto-Kurant, saa at Tallet 70 Mill. Kr. antages uforandret i 1915.

Den samlede Brutto-Gæld til Udlandet var:

i 1907	708	Mill. Kr.
- 1910	963	— —
- 1912	1011	— —
- 1915	928	— —

Herfra skal drages Danmarks Tilgodehavende i Udlandet,

som af udenlandske Obligationer og Aktier i dansk Eje var:

i 1907	69	Mill. Kr.
- 1910	60	— —
- 1912	70	— —
- 1915	ca. 60	— —

*Og Tilgodehavendet hos udenlandske Korrespondenter
og Veksler hos Bankerne var:*

i 1907	52 Mill. Kr.
- 1910	60 — —
- 1912	64 — —
- 1915	120 — —

Altsaa tilgode i Udlandet ialt:

i 1907	121 Mill. Kr.
- 1910	120 — —
- 1912	134 — —
- 1915	ca. 180 — — ifølge de i Dagbladet
»Børsens« Maanedsoversigt over de københavnske Bankers Regnskaber for Februar 1915	Avance + 46 Mill. Kr.
Tilsammen Avance.....	ca. 46 Mill. Kr.
og formindsket Gæld.....	- 83 — —
	<u>Ialt.... ca. 129 Mill. Kr.</u>

Danmarks Netto-Gæld til Udlandet var:

i 1907	587 Mill. Kr.
- 1910	843 — —
- 1912	877 — —
- 1915	748 — —

Siden Krigen 1. August 1914 har Danmark maattet betale store Afdrag paa Gælden til Udlandet; thi i de gode Tider laaner man, i de daarlige maa Gælden betales; det er den gamle Historie om igen.

Ifølge en Opførelse, Nationalbanken har foretaget, var:

Bankernes og Sparekassernes Status

i Juli 1914:

Gæld til Udlandet.....	127.1 Mill. Kr.
Tilgode	54.8 — —
	<u>Gæld ÷ 72.3 Mill. Kr.</u>

i Januar 1915:

Gæld til Udlandet	52.4	Mill. Kr.
Tilgode	140.1	— —
	<hr/>	
Tilgode +	87.7	Mill. Kr.

Avance i det Hele ca. 160 Mill. Kr.

Og der er ingen Tvivl om, at disse Gældsafdrag er fortsatte efter Nytaar.

Da Krigen kom, betalte Bankerne den dem afkrævede udenlandske Gæld; men adskillige andre Forretninger kunde ikke straks skaffe Penge, og ved Moratorie-lovens Hjælp fik de Henstand; men nu kommer deres Tur. Og Landet savner jo heldigvis ikke Penge. —

Folk klager nok — og ikke uden Grund — over de lave Kurser paa Værdipapirer, men man maa dog snarere undre sig over, at disse holder sig saa godt. 93 à 94 for $4\frac{1}{2}$ pCt. Kreditforeningsobligationer er i disse Tider al Ære værd.

Østifternes Kreditforening

har siden Krigens Udbrud d. 1. August 1914 udlaant ialt 15 Mill. Kr.

At drage en Sammenligning, som jeg her har prøvet paa, er ikke nemt. Mange af de private Aktieselskabers og Forretningers Aktiver og Passiver unddrager sig en Undersøgelse. Mangt og meget kan kun blive ganske skønmæssigt. Og Regnskaberne, som disse Tal er byggede paa, er jo ikke alle fra en og samme Tid. Kreditforeningernes og Hypotekforeningernes er fra 31. Marts 1914 — nogle endog fra 31. December 1913 —, medens Bankregnskaberne er lige op til Dato. Naar nu om en 14 Dages Tid de førstnævnte igen aflægger deres Aarsregnskaber, saa skal der næppe mangle meget i, at Kreditforenings- og Hypotekforeningsobligations-Gælden er stegen til henimod 2 Milliarder Kroner — Østifternes Kreditforening har

alene i dette Regnskabsaar udlaant 27 Mill. Kr. — heraf cirkulerer der i Udlandet ca. $\frac{1}{4}$ Milliard Kroner. Og af vor ca. 12 Milliarder store Nationalformue er Gælden til Udlandet ca. $\frac{3}{4}$ Milliard Kroner. — Det er dog ikke saa afskrækkende.

Men vor Gæld i Indlandet, mellem Samfundets Kreditorer og Debitorer, den stiger stadig, og jeg frygter for, at den kan komme til at virke foruroligende, naar nedad-gaaende Tider en Gang kommer. —

Og vor Handelsbalances Bedring i vor Favør paa de ca. 160 Mill. Kr. siden d. 1. Juli 1914, er den ikke ogsaa taget for en Del paa det, man kalder »Forbrug af Aktiver«? Den store Reduktion af Landets Besætninger, der er gjort i Penge, skal jo til Dels erstattes igen! En mindre Reduktion af Landets Besætninger var vel nødvendig paa Grund af den ringe Høst, som var 11 pCt. mindre end Gennemsnitshøsten i de sidste 5 Aar, og saa har jo vor Indførsel af Kraftfoder og Majs været betydelig mindre end de foregaaende Aar.

Herom vil jeg henvise til, hvad en af vore ypperste Bankmænd, Gehejmeetsraad *P. N. Damm*, skriver i Beretningen om Handelsbankens Virksomhed i 1914: At Stormagtskrigen rystede hele den finansielle Bygning Verden over og fremkaldte en kaotisk Forvirring i alle økonomiske Forhold. Og selv om der paa visse Omraader senere er fremkommet bedre Tilstande, har det dog selv for vort Land, der indtil nu er bleven bevaret for Delta-gelse i Krigen, været saaledes, at al Forretningsvirksomhed i hele Krigen, og snarest i tiltagende Grad, har maattet lide under meget store Vanskeligheder, der i høj Grad har besværet Handel og Omsætning.

Men til Gengæld har fremsynte, dristige Forretningsmænd med fornøden Kapital opnaaet store Avancer, og Landet som Helhed har sikkert herigennem og ved de store, ekstraordinære Salg af Husdyr i ikke ringe Grad forbedret sin Handelsbalance overfor Udlandet. Om det nu er en virkelig Forbedring, er ikke let at afgøre. En væ-

sentlig mindre Indførsel af mangfoldige Brugs-, Luksus- og Nyttegenstande har fundet Sted, og den senere hen nødvendig blivende Indførsel heraf vil absolut kræve store Udbetalinger til Udlandet. Og de ekstraordinære høje Priser paa nødvendige Varer betegner kun Dyrtid for store Klasser af Befolkningen, saa de som Helhed næppe har kunnet skabe Fremgang for Landet, der samtidig skal bære de betydelig forøgede Udgifter.

Jeg skylder nu tilsidst at udtale en Tak til alle de Institutioners Ledere og sagkyndige Finansmænd, som jeg har søgt Oplysning hos, og som med saa stor Beredvillighed og Imødekommenhed har efterkommet mine Anmodninger i den Retning.

Foredraget var efterfulgt af følgende Diskussion:

Forpagter *Sonne* henpegede paa, at der i den nyere Tid jævnlig var fremkommen højlydte Beklagelser over, at danske Værdier i stort Omfang overførtes til Udlandet, samt at man fra visse Hold yndede i den Forbindelse at tale om vort Landbrugs eller den danske Jords derved foranledigede fremtrædende Pantsætning til Udlandet. Den Omstændighed, at der paa Landbrugets Værdier skabes Værdipapirer, som af Indehaverne udenfor Landbrugernes Kreds afhændes til Udlandet, forekom iøvrigt ikke Taleren at berettige til at fremstille Forholdet, som om det særlig er Landbruget, der sætter Landets Værdier over Styr.

Man havde m. H. t. Omfanget af denne saakaldte Pantsætning til Udlandet af Landets Jord egentlig hidtil kun havt et usikkert Skøn at gaa efter. Forholdet havde under de Omstændigheder ret naturlig formet sig saaledes, at der var nogenlunde fri Bane for Lysthavende til i den Forbindelse at regne med Beløb af fantastiske Dimensioner. Foredraget gav jo saaledes Oplysning om, at Sagfører *Sejr Briksø* regnede een Milliard og Sagfører *Bertelsen*, Høng, et Beløb, efter hvilket der maatte være mindst 900 Millioner af vore Kreditforeningsobligationer i udenlandsk Eje.

Der forelaa saaledes en virkelig Trang til at faa klarlagt Omfanget af den til udenlandske Hænder overførte Del af Landbrugets Prioritetsgæld, og man maatte være Direktør *Blem* meget taknemmelig for det værdifulde Bidrag, han ved

sin indgaaende Belysning af Spørgsmaalet havde ydet til at bringe den i saa Henseende tiltrængte Klarhed til Veje.

Saa meget større Anledning var der til at føle Tilfredsstillelse ved de af Hr. *Blem* fremlagte Oplysninger, som disse godtgør, at Forgældningen til Udlandet ingenlunde er saa stor, som man fra forskellige Sider har ment at kunne regne med. For Landbrugets Vedkommende androg den Del af Kreditforeningssgælden, som var overført til Udlandet, altsaa efter det foreliggende 233 Mill. Kr. Vel var dette et betydeligt Beløb. Her maatte jo imidlertid erindres, at ved de nuværende Landejendomspriser androg Værdien af Landbrugets samlede Aktiv — Landbrugene med Besætning og Inventar — rundt 4 Milliarder Kr. De angivne 233 Mill. androg altsaa knap 6 pCt. af Aktivmassen. Og i den Forbindelse fæstede Taleren sig med særlig Tilfredshed ved, at Landbrugets Gæld til Udlandet herefter maatte være mindre end vort samlede Samfunds udenlandske Gæld, idet Foredragholderen angav vor Nationalformue til 12 Milliarder med en Gæld til Udlandet af ca. $\frac{3}{4}$ Milliard Kr., altsaa en udenlandsk Gæld paa $6\frac{1}{4}$ pCt. Der var Anledning til at udhæve dette overfor de Paastande, der var fremført om specielt vort Landbrugs Forgældning til Udlandet, hvilken Taleren mindedes paa Tryk at have set betegnet endog som »skrækindjagende«.

Ogsaa set i en anden Relation forekom det Taleren, at de 233 Mill. Kr. tog sig tilfredsstillende ud. I de ca. 12 Aar, der nu var forløbne siden Landejendomsprisernes Opgang begyndte, androg Prisstigningen ifølge Salgsstatistiken for Landbrug med over 1 Td. Hrtk. ca. 3800 Kr. pr. Td. Hrtk., eller for Landets samlede Hartkorn ca. 1450 Mill. Kr. De 233 Mill. kunde ogsaa meget vel sammenstilles med det Tal. Vel var dette delvis at anse for en Konjunkturstigning, der altsaa kunde forflygtiges ved en Konjunkturedgang. En væsentlig Del heraf var imidlertid efter Talerens Overbevisning at anse for blivende Værdifremgang. Thi Jorden var i de ommeldte 12 Aar bleven mere produktiv, der opnaedes nu i de senere Aar — det sidste Høstaar desværre fraeregnet — væsentlig større Høstudbytte end tidligere, Besætninger, Bygninger og Materiel viste en betydelig Værdifremgang, kort sagt det samlede Produktionsgrundlag var bleven væsentlig bedre og værdifuldere.

Landbrugets Stilling som Debitor til Udlandet forekom saaledes Taleren ingenlunde at berettige til særlig mismodige Betragtninger. Ogsaa Statens Stilling som Debitor var omhandlet i Foredraget, og Taleren havde nylig havt Lejlighed

til at anstille nogle Betragtninger angaaende dette Forhold og skulde nævne et Par Data vedrørende Bevægelsen i Statens Gæld og regnskabsmæssige Balance i Tiaaret 1904—14, idet Taleren saa bort fra den Stigning i Statsgælden, som indeværende Regnskabsaars Krigssituation havde hidført. Med runde Tal var i Tiaaret Statens indenlandske Gæld steget med 20 — og dens udenlandske Gæld med 100 Mill. Kr.; men disse 120 Mill. Kr. modsvarede af den samtidig stedfundne regnskabsmæssige Opskrivning af Statens Jernbaneaktiv. I Tiaaret var endvidere Statens Aktiver — der jo ganske vist ikke var at anse for Aktiver, realisable til bogført Værdi — i Statsregnskabet steget med 270 Mill. Kr. Da Gælden som anført var steget med 120 Mill., blev der altsaa dog herefter en Forbedring i Status af 150 Mill. Kr.

Det Hele tog sig altsaa ingenlunde saa mistroende ud, som Sortseerne yndede at give det Udseende af.

Taleren var i øvrigt overbevist om, at Foredragsholderen med ham var enig i, at den her fremlagte Klargøring af særlig Landbrugets Gældsforhold ikke af Landbruget burde opfattes som Tilskyndelse til at lade staa til og forøge sin Gæld ved at udnytte Krediten til Kanten af, hvad den er værd. Men netop som en Opmuntring til at søge Gælden nedbragt. Ikke ved at standse Salg til Udlandet af Kreditforeningsobligationer, idet saadant Salg selvfølgelig er af Betydning for Kursens Opretholdelse. Men under den Form, at Erkendelsen af, at Gælden ingenlunde er større, end at Sandheden tør ses lige i Øjnene, giver Mod og Lyst til at søge den passende nedbragt.

Ogsaa hertil kunde Foredraget bidrage. Det havde i væsentlig Grad givet os fast Grund under Fødderne m. H. t. Vurderingen af vor økonomiske Stilling, og derfor var Taleren Foredragsholderen taknemlig.

Nationalbankdirektør *Marcus Rubin*: De Oplysninger, som Direktør *Blem* har forelagt, maa man være ham meget taknemlig for. De indeholder, ved Siden af ældre Materiale, helt nye Data, og de er fremstillet saa overskueligt, at man sikkert ofte vil gribe tilbage til denne Oversigt.

Men naturligvis, ikke alle de mange Tal er lige gode. Det er ikke min Mening at komme ind paa en udførlig Kritik, kun give et lille Varsko overfor Sammenstillinger af Tal, hvor man ikke er helt sikker paa Grundlagets Ensartethed.

Naar det saaledes anføres, at Danmarks Nationalformue i Midten af Halvfjerdserne var 5 Milliarder Kr. og i 1913 var 12 Milliarder, saa at den i sidstnævnte Aar var næsten halv-

tredie Gange større end fyrretyve Aar tidligere, og naar denne Tilvækst noteres med Glæde, saa er dog lidt Varsomhed paa sin Plads. Opgørelsen for 70'erne havde ikke og kunde ikke have Materiale af samme Godhed som de seneste Opgøvelsens, og selv ved disse er der endel Usikkerhed tilstede. Formuetilvæksten hidrører i hvert Fald ikke væsentligst fra »dansk Jord«, hvor mægtig en Rolle denne end spiller i Landets Økonomi, men dette er ogsaa i og for sig forstaaeligt, thi som bekendt har Bybefolkningen, Byerhvervene og dermed ogsaa Byernes faste Kapital og mobile Kapital vundet stedse mere Terræn. Alligevel bliver man lidt mistænksom overfor de 7 Milliarders Tilvækst, 140 pCt., naar man ser hen til, hvor ringe en Andel Hartkornet har heri. I Midten af 70'erne kostede 1 Td. Gaardhartkorn med Besætning og Inventar 6 a 7000 Kr., i 1912 (Grundlaget for 1913) 9 a 10,000 Kr. Tilvæksten var altsaa 3000 Kr. pr. Td., og da der er ca. $\frac{1}{3}$ Mill. Tdr. Gaardhartkorn, bliver dettes Formuetilvækst ca. 1 Milliard Kr. Man vilde saaledes faa en Tilvækst fra noget over 2 til noget over 3 Milliarder Kr. eller 40 a 50 pCt. for Landets centrale Eje, fra henved 3 til henved 9 Milliarder Kr. eller op imod et Par Hundrede Procent for al øvrig Eje. En nøjere Prøvelse heraf vilde være paa sin Plads og ikke mindst af, hvor stor Forøgelsen i indtægtsgivende, erhvervende Formue er, men jeg skal ikke her tage dette op til Drøftelse; jeg har, som sagt, kun villet pege paa, at Tallene ikke maa sluges altfor »raa«.

For at bestyrke Tallene for Formuetilvæksten henviser Direktør *Blem* til den store Tilvækst, der ogsaa kan konstateres for Indkomsterne. Antallet af Skatteydere med over 800 Kr.s Aarsindkomst udgjorde, ifølge den meddelte Tabel, 5,3 pCt. af Befolkningen i Aaret 1864, 6,2 pCt. i Aaret 1870 og 15,6 pCt. i Aaret 1914, og disse Skatteyders samlede Indkomst, fordelt paa hele Landets Befolkning, udgjorde i hvert af de tre nævnte Aar 104 Kr. pr. Individ, 124 Kr. og 330 Kr. Ja vist er det en stor Forøgelse, og vist er Indkomsten i Virkeligheden rigeligt steget. Men de anførte Tal kan kun meget delvis bruges som Vejledning. Thi, som bekendt — ogsaa fra de senere Aars offentlige Debatter — skrider Ligningerne stedse frem i Omhu, tidligere hverken kunde eller vilde man inddrage hele Skaren af »mindre bemidlede« under Ligningen, og selv de, der inddroges, gik man ingeniunde haardt paa Livet. Man kan sige, at saa godt som alle Indkomster opgaves med for ringe Tal, og dette gjaldt des mere, jo længere man gaar tilbage i Tiden, gjaldt fremfor alt udenfor Hoved-

staden og tildels Købstæderne. Af denne Grund bør man ikke gaa ud fra, at Befolkningens Indkomst pr. Individ (maalt gennem Skatteydernes Indkomst) er steget i de sidste halvtredsindstve Aar fra 104 til 330 Kr. d. e. med 217 pCt. eller til over det tredobbelte. Og hvad der med Sikkerhed kan siges af almindelige Grunde, kan belyses ved et Par konkrete Data. En Timelærer i en Skole, der i 60'erne fik 2 Mark i Timen, faar ikke nu $2\frac{1}{8}$ Kr., en faglig Arbejder, der fik 7 Mark om Dagen, faar ikke nu halvottende Kr., en Embedsmand, der fik 1600 Rdlr. om Aaret, faar ikke nu 10,000 Kr. o. s. fr. For en af de Samfundsklasser, hvor Lønstigningen i en vis Periode var forholdsvis størst, anfører Hr. *Blem* selv Tallene: en Landarbejder havde incl. Kosten i 1871 en Aarsløn af 349 Kr., i 1905 af 593 Kr., d. e. en Stigning paa 69,9 pCt., men netop for samme Tidsrum angiver han, ifølge Indkomsttabellen, en Indtægt pr. Individ af Befolkningen af henholdsvis 124 Kr. og 266 Kr., d. e. en Stigning paa 114,5 pCt. eller $\frac{2}{3}$ mere for hele Befolkningen end for Landarbejderne. Det passer ikke.

Endnu skal jeg anføre af mine egne Undersøgelser om Indkomstforholdene i København, videre førte af Cordt Trap, at Indtægten pr. Indbygger i København — beregnet for samtlige Forsørgere paa Grundlag af Skattemateriale for de skatteansatte, af erhvervs- og lønstatistisk Materiale for de ikke skatteansatte — udgjorde følgende Beløb (jfr. Kontorchef Traps nyligt udkomne Skrift, S. 6):

1862	1892	1898	1907	1912
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
461	538	639	640	755

Den gennemsnitlige Indtægt pr. Indbygger i København skulde herefter fra 1862 til 1912 være steget med ca. $\frac{2}{3}$. Rimeligvis er dette Tal dog snarere for lavt end for højt, men selv for Arbejderstanden vil den nominelle Indtægtsstigning i det sidste halve Aarhundrede vist næppe naa Halvdelen af de 217 pCt.!

— Naa, alt dette er jo Udenværker og anføres, som nævnt, kun for at vise, at ikke alle Tallene er helt filtrerede. Men det skal villigt indrømmes, at det er lettere at se, at den serverede Drik hist og her er lidt plumret, end at servere den i ren Tilstand, finde de rette Tal.

Hovedresultatet, at vor Gæld til Udlandet er gaet ned, er jo glædeligt, og Motiveringen af dette Resultat er givet med stor Omhu. Nu er det naturligvis bedre, at vor Gæld til Udlandet er 750 Mill. end 850 Mill. Kr., men er $\frac{3}{4}$ Milliard Kr.

meget eller lidt for os? I og for sig synes det ikke naturnødvendigt, at et Land som Danmark, der jo hverken er østeuropæisk eller sydamerikansk — d. e. ikke et Land, som først skal bringes ind under »Kultur« —, har en saa stor udenlandsk Gæld, svarende til, om f. Eks. Tyskland havde en Nettogæld til Udlandet paa 20 Milliarder Mark. Der lader sig sige og er sagt overmaade meget »pro et contra« vor udenlandske Gæld, og Bedømmelsen deraf har ikke blot været afhængig af rationelle Synspunkter, men ogsaa af de paa-gældendes lysere eller mørkere Maade at se Ting paa, og af deres Skøn over, hvorvidt det maatte anses for rigtigt at hæmme eller fremme »Farten« paa et givet Tidspunkt.

Kun to Ting skal her fremhæves. Den ene er, at den udenlandske Gæld har det ubehagelige ved sig, at den helt eller delvis kan præsenteres, indirekte inddrives, i et for Folk og Land yderst ubejligt Øjeblik. Den anden er, at helt bortset fra Tilbagebetalingen skal jo Renterne erlægges. Lad Renten, alt iberegnet, gennemsnitlig være f. Eks. $4\frac{1}{3}$ pCt., saa faar vi et Rentebeløb af $32\frac{1}{2}$ Mill. Kr. eller 5 pCt. af vor Udførsel af danske Varer til Udlandet, der udgør ca. 650 Mill. Kr. Hvor stor er saa Nettogevinsten paa disse 650 Mill. Kr., og hvor meget deraf opluges af det nævnte Rentebeløb, eller med andre Ord, hvormed skal der udføres af Varer til (eller udføres af »Tjenester« for) Udlandet, for at Nettoudbyttet kan dække de $32\frac{1}{2}$ Mill. Kr.?

Direktør Blem takkede for Takken og for Kritikken. Det glædede ham at høre Landstingsmand *Sonnes* Udtalelser, som han kunde slutte sig til med Hensyn til Landbrugets finansielle Stilling, skønt Taleren ikke var uden Betænkelighed ved de sidste 5 Aars store Gældstigning. Og lige overfor Nationalbankdirektør *Rubins* manende Røst angaaende Beregningen af Nationalformuens og Nationalindtægternes Stigning maatte han jo give ham — der sidder inde med saa stor Sagkundskab paa det Omraade — Ret deri. Men Taleren mente dog at have taget den fornødne Reservation for Nationalformuens Vedkommende ved at tilføje, at den nærmest var et Fingerpeg i Retning af Nationens stigende Velstand. Landets samlede Panteværdi var jo som anført i Foredraget i 1909 ca. 7 og er vel nu ca. 8 Milliarder i Følge de sidste 5 Aars Værdistigning. Men alle de løse Kapitalgenstande, Samfundet ejer, er jo da heller ikke uden Værdi og i det væsentlige ganske uundværlige. Hvad Nationalindtægterne angaar, er det jo konstateret, at der i 1914—15 var 430,014 Skatteydere med 800 Kr. og der-

over i aarlig Indtægt. Og den Opgørelse er dog den vigtigste, at den samlede Skatteindtægt nu er 910 Mill. Kr. Sammenligningen med 1864 og 1870 har jo dog samme Grundlag, 800 Kr.s Aarsindtægt, og andet giver den sig heller ikke ud for. Men at man tog mere lempeligt paa Folk den Gang er sikkert rigtigt. Og Pengenes synkende Værdi siden den Tid er saa bekendt, at det, mente Taleren, enhver kan faa Øje paa. Navnlig er jo en meget stor Del af Underklassen (Haandværkere, de mindre Gaardmænd, Husmænd og Arbejds-mænd), som for 40—50 Aar siden havde mindre end 800 Kr.s Aarsindtægt, nu kommet derover. Derved er Skattegrænsen paa en Maade flyttet nedad. Men det er jo, som Nationalbankdirektøren sagde, kun Foredragets Udenværker, det mindre væsentlige.

Taleren har kun brugt den officielle Statistiks Tal, da der ikke er andet at holde sig til. Formaalet med Foredraget var jo at faa opgjort Gælden til Udlandet, som i denne Tid har særlig Interesse, navnlig ogsaa fordi der er kommet flere overdrevne Beregninger over de Beløb, der cirkulerer i Udlandet af vore Kreditforeningsobligationer.

Takket være Statistisk Departement saa har vi jo Materiale til Bedømmelse af vort Lands økonomiske Forhold; men da dette har i Opgørelsen over Gælden til Udlandet i 1912 — saavel som i de foregaaende Aars Opgørelser — slaaet Kreditforeningernes og Aktieselskabernes Gæld til Udlandet sammen under et, saa er en mere specificeret Opgørelse af den Grund blevet ønskelig, og derfor havde Taleren prøvet paa gennem Foredraget at faa dette oplyst navnlig ved at have indhentet de forskellige Kreditforeningers Opgørelser over deres Gælds-post til Udlandet.

Den ledende Præsident, Kammerherre *Bech*, hævdede overfor Nationalbankdirektør Rubin's Udtalelse om, at Danmark som et af de gamle Lande ikke naturnødvendigt behøvede en saa stor Gæld som $\frac{3}{4}$ Milliard til Udlandet, at man maatte huske paa, at Danmark var et Land, som bl. a. paa Grund af sin gunstige Beliggenhed for Industrilande, der ikke kunde forsyne sig selv med Næringsmidler, vilde arbejde sig frem, og at Pengene jo for en stor Del anvendtes til Forbedring af vore Jorder, Bygninger, Besætninger m. m., altsaa til at skabe nye Værdier. Men paa den anden Side maatte man bestemt misbillige det, naar man — navnlig i disse alvorlige Tider — bortødslede Kapitalen eller gav den en urentabel Anvendelse.

Det var saaledes ikke rigtig, naar det blev sagt, at det kun er de Lande, der staar paa et lavt Kulturtrin, der forøger deres Gæld til Udlandet. Af de Penge, man havde faaet ind ved Salg af Kreditforeningsobligationer til Tyskland, havde Jylland faaet en stor Del, og der var næppe Grund til at fortryde, at man fik de forholdsvis billige Penge.

Det var et glædeligt Indtryk, man fik af *Blem's* Foredrag, og det var sikkert en sund Opmuntring, som vi netop trængte til nu, da vi alle ved Siden af Glæden over hidtil at være blevne skaanede nære Bekymring for Fremtiden. Det var sikkert ikke for meget, naar *Rubin* havde sagt, at det her forelagte Arbejde vilde blive en Kilde, som vilde blive benyttet ved mange Lejligheder, og det vilde forhaabentlig ramme en Pæl gennem de skrækindjagende Billeder, som var komne frem.

Og derfor en hjertelig Tak til Direktør *Blem* for det betydelige Arbejde, han har lagt ind i dette Foredrag.
